

אתרים, מוסדות, וחיי יומיום בטבריה בתקופת התלמוד

ירון צבי אליאב

(מטוב טבריה מס' 10 (תשנ"ה), הוצאת אריאל, ירושלים)

המוטו שהנחה את עבודתו של ירון צבי אליאב הוא דבריו של פרופ' שאול ליברמן (מורם של חוקרי ארץ ישראל התלמודית בדור האחרון): "נתתי את דעתי שלא להשגיח בדברי מלומדים ולהתהלך ולסייר בעצמי ברחובות בארץ, במבואות ובסמטאות... להסתכל ולהאזין לקול הרחוב. לכן נדדתי ממקום למקום לאורכן של מאות שנים... שם (בדברי בית המדרש הנמסרים בתלמוד - י"צ אליאב) נמסרו עובדות מן המציאות של יומיום, בפרטי פרטיהן, כשחותם המציאות טבוע עליהן... נתתי את לבי למעשים ולעובדות גרידא, וכך נתגלתה לפני תמונה שלמה..." (עמ' 17). דומה כי טבריה - שקדמוניותה רבת העניין הולכת ונחשפת בפנינו - היא האתר המתאים להתמודד עם האתגר הזה, ובעבודתו זו הוכיח אליאב כי הוא החוקר הראוי למשימה.

החוברת מציגה מספר פרקים שעניינם הוא, המציאות בטבריה בתקופת התלמוד. כל פרק מעמיד במרכזו פריט חשוב שמוזכר במקורות, בהקדמה לכל פרק מובא תיאור קצר על עניינו ועל זיקתו לארכיאולוגיה של העיר ובהמשכו מתקיים דיון במקורות הקשורים בו. פרק ג', למשל, מוקדש לבית המרחץ - מוקד חשוב בכל עיר רומית בארץ ישראל. שרידי בית מרחץ בן התקופה נמצאים בחפירות בטבריה. מסתבר כי בית המרחץ של טבריה זכה לאזכור רב במקורות ושימש רקע למעשים מיוחדים במינם, דוגמת המעבר הפלאי של חכמי ישראל המצליחים להימלט מגזרותיו של הקיסר דיוקלטיאנוס - מבית המרחץ של טבריה לפנייס, או את הסיפור על רבי אבהו הזקן שנשען של כתפי משרתיו ותמך בהם במקום שיתמכו בו, שכן שמר כוחו לזקנותו.

ריכוז מקורות על פי נושאים ספציפיים וביאורם ברמה גבוהה, אינו דבר שכח בספרות המקצועית. בדרך כלל מתודע הלומד למקורות כאלה כשהם משובצים במסכת הכוללת של רעיונותיו ושל השקפותיו של חוקר, ומטבע הדברים אינם זוכים לביור עזמאי. העמדת המקורות עצמם לרשות הקורא, מבוארים ומפורשים, חשובה מאין כמוה ויש בה כדי לפתור בעיית אמת.

הוצאת תבונות מכללת הרצוג

ראוי עוד להוסיף כי אליאב אינו מתמקד רק באתרים נקודתיים, חשובים ככל שיהיו, אלא נוגע גם בשאלות הסטוריות מרכזיות כגון נוכחותה של הסנהדרין בטבריה והשפעתה על קורותיו הרוחניים של עם ישראל.
אכן כלי מחזיק ברכה, וחשוב שיהיה לו המשך.

המערכת

